

Denis Petrina

DAUGIAU NEI APSKAIČIUOJAMA, MAŽIAU NEI VIENAS: POPULIACIJOS IR AFEKTO SANTYKIS MICHELIO FOUCAULT BIOPOLITIKOS TEORIJOJE

Lietuvos kultūros tyrimų institutas
Saltoniškių g. 58, LT-08105 Vilnius
Tel. (8 5) 275 28 57
el. paštas: denisas.duce@mail.com

Michelis Foucault biopolitikos sąvoką sieja su politiniame diskurse atsiradusia populiacijos figūra, kuri ilgainiui tapo politizuota pačios gyvybės figūra. Viena vertus, tai reiškia, kad politika yra biologizuojama, nes naujos galios (biogalios) užduotis tampa per populiacijas valdyti gyvybę; kita vertus, gyvybės kaip tokios politizavimas atrodo problemiškas, pirmiausia todėl, kad pati savaimė gyvybė yra imanentiškai rezistencinė, besipriešianti bet kokiems būdams ją užvaldyti. Šiame straipsnyje populiacijos yra nagrinėjamos iš afekto – gyvybingumo, galimybės veikti arba būti paveiktam/ai – perspektyvos, bei mėginama atsakyti į klausimą, kokiais būdais biogalia sukiekybina afektą, kuris nėra apskaičiuojamas ir pačia savo prigimtimi prieštarauja bet kokiai tvarkai. Siekiant atsakyti į šį klausimą, nagrinėjama Foucault dispozityvo sąvoka bei jos santykis su populiacijomis, rekonstruojama populiacijos sampratos genealogija, galiausiai, naujos sukiekybinančios galios technologijos yra priešpriešinamos kokybiniam afekto pokyčiui.

RAKTAŽODŽIAI: populiacija, biopolitika, gyvybė, afektas, dispozityvas, Foucault.

Biopolitika: sukiekybinta gyvybė

Nors žodis „populiacija“ yra pakankamai plačiai vartojamas specifinėse srityse (biologijoje, geografijoje, demografijoje) kaip terminas, apibrėžiantis tų pačių individų grupę, o kasdienės kalbos vartotojo žodyne yra tarptautinis žodžio „gyventojai“ sinonimas, politikos teorijoje šis žodis turi kiek kitokią reikšmę. Lotynų kalboje žodis „populiacija“ (lot. *populatio*) pačia bendriausia prasme reiškia žmones: tačiau ne kaip grupę ar kolektyvą, bet kaip daugį, kaip, įterpianč Michelio Foucault formuluotę, *rūšį*.

Ištis žmonių, populiacijos, tautos valdymas yra viena svarbiausių klasikinės politinės teorijos problemų. Pavyzdžiui, XVIII a. politikos filosofas Jeanas Jacques'as Rousseau teigia, kad gero valdymo objektas yra tautos saugumas ir gerovė, o pastarosios akivaizdus įrodymas – šalies gyventojų (*population*) skaičiaus augimas (Rousseau 2002: 213). Tauta gerai valdomoje valstybėje, pasak Rousseau, yra tokia, kurios „kiekvienas pilietis galėtų būti visiškai nepriklausomas nuo kitų ir visiškai priklausomas nuo Valstybės“ (Rousseau 2002: 191). Kitaip tariant, suverenas turi užtikrinti geras ir saugias sąlygas tautai, o kiekvienas tautos atstovas turi rūpintis savo ir bendra gerove.

Michelis Foucault savo raštuose taip pat skiria nemažai dėmesio tautos, valstybės ir saugumo klausimams; tačiau, užuot sekęs klasikinės politikos teorijos trajektorija, Foucault paverčia pačią klasikinę politikos mintį savo kritinės filosofijos objektu. Negana to, diskurse apie populiacijas ir suverenumą filosofas įžvelgė biologinių (tiksliau terminui nesant) implikacijų ir susiejo liberaliąją ekonomikos ir politikos tradiciją su nauju politikos režimu – biopolitika. Nors konceptas „biopolitika“ buvo artikuliuotas iki Foucault¹, būtent šis mąstytojas suteikė jam valdymo technologijos, kurioje, skolinantis Thomas'o Lemke's apibrėžimą, „gyvybė pasirodo politinių strategijų centre“, statusą (Lemke 2011: 33). Pats Foucault teigia, kad pagrindinis naujosios galios formos vaidmuo yra „užtikrinti, palaikyti, stiprinti, dauginti gyvybę ir tvarkyti gyvenimą“ (Foucault 1999: 105). Šie Foucault aprašyti reikalavimai valdžiai iš dalies atliepia Rousseau suformuluotus reikalavimus – rūpintis tautos saugumu ir gerove, jei suvoktume, kad politiniu požiūriu šalies populiacija² ir gyvybė yra neatskiriama susijusios. Veikiausiai todėl naują politinę paradigmą – biopolitiką – Foucault sieja su populiacijomis, o tiksliau – su tokiais populiacijai būdingais biologiniais procesais, kaip jos vislumai, gimstamumas, mirštamumas, ilgaamžiškumas ir pan. (Foucault 1999: 106) –

¹ Plačiau apie tai žr. Žukauskaitė 2016.

² Čia ir toliau vartosiu terminą „populiacija“ kaip platesnį žodžio „tauta“ sinonimą.

taigi, iš esmės, populiacijos Foucault biopolitikos teorijoje pasirodo kaip politinė gyvybės figūra.

Jau šitoje formuluotėje jaučiama tam tikra konceptualinė įtampa: politika natūralizuojama, joje atsiranda biologinis matmuo, tačiau kiek gyvybė leidžiasi politizuojama? Ar iš tiesų gyvybė yra tai, kas paklūsta galios manipuliacijoms? Pasak paties Foucault, politikos ir gyvybės santykiai nėra linijiški, determinuoti ir galutinai apibrėžti, nes valdoma „gyvybė [...] nukrypsta prieš tą sistemą, kuri apsiėmė ją kontroliuoti“³ (Foucault 1999: 111). Filosofas pabrėžia negalimybę galutinai suobjektinti gyvybę bei atkreipia dėmesį į imanentiškas gyvybei rezistencines galias.

Šiame straipsnyje rezistencinės gyvybės galios konceptualizuojamos kaip afektai. Panašiai afekto sąvoką apibūdino Baruchas Spinoza: „pajėgumai veikti arba būti paveiktam/ai“ (Spinoza 2004: 32). Vis dėlto reikia patikslinti, kad gyvybės nevalia suvokti kaip esencialistiškai rezistencinės: veikiau būtent jos afektyvumas, jos dinamiška, o ne statinė prigimtis yra priežastis, dėl kurios ji nesileidžia būti suobjektinama. Šiuo požiūriu tripletas „populiacija – gyvybė – afektas“ yra problemiškas: populiacija biopolitikos diskurse yra afektyviai moduluojama, t. y. jos pajėgumai veikti (gimstamumas ir mirštamumas, ilgaamžiškumas) kontroliuojami tam tikrais išoriniais veiksmiais – galia kėsinaisi į patį afektą; kita vertus, populiaciją galima suvokti kaip afektyvų daugį, kaip nekvantifikuojamą, neapskaičiuojamą gyvybę, kuri nuolatos atsiduria anapus ją ribojančių kategorijų, nes pati savaime yra afektyvi, t. y. ne tik veikiamą, bet ir galinti veikti. Kyla klausimas: ar pačios gyvybės veiklumas neanuliuoja siekiančio pajungianti ją sau politikos aparato bei jai taikomų valdymo technologijų?

Todėl šiame straipsnyje mėginasi apžvelgti, kaip biopolitika – *kiekybinis* populiacijų valdymas siekiant *kokybinių* rezultatų – užvaldo pačią gyvybę, kuri yra afektyvi, pati savaime besipriešinanti bet kokiai galiai, visos populiacijos – neapskaičiuojamo daugio – mastu. Į šį klausimą neįmanoma atsakyti, neaptarus Foucault biopolitikos teorijos raidos etapų: biopolitikos kaip administruojančios galios, biopolitikos kaip afektą valdančios galios bei biopolitikos kaip pasipriešinimo pažado. Dėl šios priežasties, siekdamas atsakyti į iškeltą klausimą, imsiuosi trijų uždavinių:

- pateiksiu Foucault dispozityvo sampratą bei pristatysiu tris saugumo schemas, kiekvieną iš jų mąstytojas sieja su tam tikram laikotarpiui būdinga liga – maru, raupsais ir raupais;

³ Vertime į lietuvių kalbą žodis „gyvybė“ yra pakeistas į „būtį“, tačiau toks vertimas laikytinas netaisyklingu.

- rekonstruosiu sąvokos „populiacija“ genealogiją, kurią Foucault pristato 1977–1978 m. paskaitų cikle, pavadintame *Saugumas, teritorija, populiacija*;
- aptarsiu, kaip galima afektyviai priešintis galiui, beigi ar toks pasipriešinimas įmanomas išliekant sukonstruotoje populiacijos kategorijoje.

Dispozityvas: saugumas vs. daugis

Nepaisant to, kad dispozityvo (pranc. *dispositif*) sąvoka yra kertinė Foucault politinei minčiai, jos aiškiaus apibrėžimo nerastume nė viename jo veikalų. Apibrėžimas, kurį būtų galima laikyti aiškiausiu ir talpiausiu, pasirodo 1977 m. interviu „Kūno išpažintis“. Šiame interviu, paklaustas apie dispozityvo metodologinę funkciją, Foucault apibrėžia dispozityvą kaip „heterogenišką ansamblį, kurį sudaro diskursai, institucijos, architektūrinės formos, reguliavimo sprendimai, įstatymai, administracinės priemonės, moksliniai teiginiai, filosofinės, moralinės bei filantropinės propozicijos – trumpai tariant, tiek sakomi, tiek nesakomi dalykai [...] Pats savaime dispozityvas yra įsteigtų tarp šių elementų santykių sistema“ (Foucault 1977: 194).

Įdomiausia, kad paskaitų cikle *Saugumas, teritorija, populiacija* Foucault siūlo suvokti dispozityvą kiek kitaip, nors ir aiškiai jo neapibrėždamas. Pateikdamas istorines schemas, šalia dispozityvo jis lokalizuoja įstatymą ir bausmę bei discipliną (elementus, kurie pagal pirmąją definiciją turėtų priklausyti dispozityvui). Tiesa, pirmoje paskaitoje mąstytojas kalba apie saugumą ir jo istorinį suvokimą skirtingais laikotarpiais: įstatymas ir bausmė (kaip saugumo garantas) yra sietini su Viduramžiais, disciplina – su Naujaisiais laikais, ir galiausiai dispozityvą kaip saugumo formą Foucault sieja su mūsų laikais, nors ši forma ir susiformuoja XVIII amžiuje. Pagrindinė skirtis tarp įstatymo ir bausmės, disciplinos ir dispozityvo yra ta, kad pirmieji du, mąstytojo nuomone, veikia binariniu principu (leista / uždrausta įstatymo ir bausmės atveju; to, kas atsiranda anapus įstatymo kodo, korekcija ir grąžinimas atgal į šį kodą disciplinos atveju). Priešingai, saugumo dispozityvui būdinga ne kodifikacija ar korekcija, bet *optimizacija*: dvinarę schemą „leisti / drausti“ keičia „leisti iki toleruotinos ribos“. Čia galime pastebėti tam tikrą sąsąskambį su biopolitikos, kuri keičia suverenios galios režimą, formuluote: jei suverenios galios formulė buvo „leisti gyventi ir nuteisti myriop“, naujoji biogalia veikia pagal principą „priversti gyventi ir leisti mirti“ (Foucault 1999: 104). Taigi galia, kuri *ancien régime* reiškėsi brutaliai (nužudydama, leisdama ar drausdama ką nors), naujoje galios konfigūracijoje pradeda veikti strategiškai, apskaičiuodama ir optimizuodama rizikos faktorius.

Foucault pamini du saugumo dispozityvus (neįvardydamas jų šiuo terminu) veikale *Disciplinuoti ir bausti*, kuriame pristato išsamią raupsų ir maro reguliavimo priemonių analizę. Kaip žinoma (ir kaip Foucault primena savo veikale), raupsuotieji buvo uždaromi arba tremiami – taigi raupsų prevencinės priemonės tobulai atitiko jau minėtą įstatymo ir bausmės saugumo formą, grindžiamą aiškia binarine kodifikacija, raupsų atveju: „sveikas / ligonis“. Atstūmimo schema – taip ją įvardija Foucault – taikoma kiekvienam, kas gali sukelti menkiausią įtarimą ir tapti pavojumi neva sveikam socialiniam kūnui. Maro atveju galios strategija esmingai kinta: užuot atsikračiusi užkrėstųjų, galia pradeda juos tyrinėti; yra kuriamas miestas, kuriame „kontroliuojamas menkiausias krustelėjimas, registruojami visi įvykiai, kur centrą ir periferiją jungia nenutrūkstamas dokumentacijos srautas, kur valdžia skleidžiasi nesivaržydamą tolydžios hierarchijos principu, kur kiekvienas individas nuolatos fiksuojamas, egzaminuojamas ir užima savo vietą tarp gyvųjų, ligonių arba mirusiųjų“ (Foucault 1998: 234). Kaip matoma iš šio vaizdingo aprašymo, galios taikiniai tampa ne tik ligoniai, bet ir sveikieji, kurie, kad jie nepapildytų ligonių ar mirusiųjų gretų, yra disciplinuojami. Šiame disciplinos modelyje pagrindinis dėmesys sutelkiamas į korekciją, kuri yra susijusi su įvairiakrypčiais veiksmis: informacijos kaupimu, nukrypimų nuo normos fiksavimu, pastoviu turimų žinių korpuso atnaujinimu remiantis naujais pastebėjimais apie ligą bei ligonius, hierarchizavimu ir visos populiacijos muštravimu, galiausiai, ribojančių prevencijos priemonių ėmimusi. Saugumo priemonės bei siekiami ilgalaikiai tikslai šių dviejų aptartų ligų atvejais yra radikaliai skirtingi: trumpai tariant, „vienu atveju tai švarios bendruomenės, kitu – disciplinuotos visuomenės vizija“ (Foucault 1998: 234: 235).

Tešiant politinių vizijų temą, saugumo dispozityvas ganėtinai skiriasi nuo šiųdviejų; pirma, jis inkorporuoja kodifikacijos ir disciplinavimo saugumo modelius, antra, jam būdingi principai, kurie visai nepasirodo ar tik marginaliai pasirodo aptartuose modeliuose. Jei kodifikacija yra susijusi su raupsais (lot. *lepra*; lėtinė infekcinė, mažai užkrečiama liga), o disciplinavimas – su maru (sunki užkrečiama bakterinė liga), saugumo dispozityvas, pasak Foucault, turi būti sietinas su raupsais (lot. *variola*; ūmi, labai užkrečiama, dažnai mirtina virusinė liga). Foucault aptaria raupus kaip saugumo dispozityvo istorinę iliustraciją paskaitų cikle *Saugumas, teritorija, populiacija* ir sieja šią ligą su žinių akumuliacija. Pirmoje paskaitoje jis aiškina, kad raupų epidemijai prasidėjus, iškyla problema „žinoti, kiek žmonių užsikrėtė raupsais, kokiam amžiuje, skiepijimo rizikas, individo mirties ar užkrėtimo raupsais galimybę nepriklausomai nuo skiepijimo bei statistinius populiacijos efektus apskritai“ (Foucault 2009: 24). Taip pat, kaip matoma iš šios problemos formulotės, būtent XVIII a., raupams plintant, atsiranda populiacijų figūra.

Kodėl? Ligi šiol buvo kalbėta apie dvi kitas biogalios strategijas: galima teigti, kad raupsų atveju galios taikinyms buvo paskiri individai – lignoniai, tuo tarpu maro atveju galios siekinys buvo, kaip tai formuluoja Foucault, paklusnių kūnų produkcija, disciplinuojant ir koreguojant individus (Foucault 1998: 165).

Kadangi, kaip jau minėta, saugumo dispozityvas yra sietinas su skaičiavimu ir optimizavimu, arba, pasak Eugene'o Thackerio, jis atsiranda kaip atsakas į „daugių reguliavimo ir valdymo problemą“ (Thacker 2011: 156), atsiranda poreikis ne tiek valdyti paskirus individus arba kūnus, kiek visus žmones apskritai: vėlgi, prisiminus Rousseau, todėl, kad geras valdovas turi užtikrinti tautai saugą ir gerovę. Tačiau, ar tai reiškia, kad tautos sauga ir gerovė yra naujos biogalios tikslai? Ko gero, teisingiausia būtų teigti, kad populiacijos sauga ir gerovė yra tik biogalios priemonės savo pagrindiniam tikslui pasiekti – išlaikyti *status quo*. Turima omenyje, kad galios tikslas yra reprodukuotis tiek makro-, tiek mikrolygmenimis: raupsams plintant, biogalios reprodukcija buvo įmanoma dėl įstatymo uzurpavimo, marui – dėl visuomenės įbauginimo ir griežtos disciplinos. XVIII a. galios kursas pasikeičia ir, kaip teigia Thackeris, galia susiduria su nauju iššūkiu – „kaip vykdyti ligos cirkuliacijos prevenciją ir tuo pat metu išsaugoti žmonių ir prekių cirkuliaciją“ (Thacker 2011: 152), kitaip tariant, kaip išsaugoti galios savireprodukcijos galimybę ir sumažinti rizikas galios homeostazei. Žvelgiant iš šios perspektyvos, būtent populiacijos, žmonės kaip daugis, kaip rūšis, suteikia galiai reikiamas priemones laviruoti. Bruce'o Curtiso nuomone, populiacijos kategorijos atsiradimas decentralizavo valstybę (Curtis 2002: 506). Vis dėlto būtų labai trumparegiška tapatinti valstybės decentralizaciją su galios nusilpimu: veikiau pasikeičia galios pobūdis. Anksčiau kodifikuojanti ir disciplinuojanti galia, nors ir vis dar atlieka šias dvi funkcijas, tampa *afektyvi*.

Koks santykis tarp populiacijų ir afekto? Patricia Clough taip konceptualiai suartina šias sąvokas: „afektyvūs kūnų pajėgumai [...] suvokiami kaip tokie be subjekto, net be individo kūno, kas leidžia įsigalėti kontrolės ir politinio reguliavimo biurokratinėms procedūroms populiacijų gyvybės saugumo srityje“ (Clough 2010: 222). Performuluojant, Clough kalba apie tam tikrą afekto sublimaciją: imanentiški kūnui afektai, jo pajėgumai, jo galimybės veikti kitus kūnus arba patiems būti paveiktiems, yra tarsi amputuojami, atskiriami nuo kūnų ir kodifikuojami pagal galios biurokratinės procedūras. Todėl savo straipsnio pavadinime, norėdamas konceptualizuoti populiacijas, pasitelkiau metaforą „daugiau nei apskaičiuojama“ – šia metafora norėjau užfiksuoti neatsiejamą nuo populiacijų afektyvumą, parodyti, kad populiacijos yra afektyvus, nekvantifikuojamas daugis bei sykiu atkreipti dėmesį į galios pretenzijas „pagauti“ netvarų afektą ir valdyti jį. Praktiškai, biogalia susiduria su afektu iš dviejų pusių: viena vertus, tai jau minėtas populiacijų afektyvumas,

daugelio kūnų pajėgumai, kuriuos reikia suvaldyti; kita vertus, tai pačios aplinkos, kurioje egzistuoja populiacijos ir veikia galia, afektyvumas: Foucault aptartu atveju – raupų epidemija. Taigi nauja biopolitikos užduotis pasirodo kaip afektyvių daugių – tiek populiacijų, tiek aplinkos faktorių – valdymas.

Naudingų išvalgų suteikia jau minėtas filosofas Thackeris, pasiūlęs suvokti populiacijų valdymo kaip daugio valdymo problemą. Primindamas žodžio „epidemija“ etimologiją (gr. *epi-demos* – prieš žmones), jis, sekdamas Foucault, teigia, kad naujoji galios forma (biogalia) veikia ne intervencijos (kaip bausmės ar disciplinos atvejais), bet reguliavimo ir saugos steigimo principu (Thacker 2011: 153). Reguluoti reiškia ne krypti į vieną ar kitą pusę (nei paneigti afektyvumą, nei leisti afektui visiškai laisvai cirkuliuoti), bet mėginti atrasti pusiausvyrą, optimalią homeostazę, kad, patyrusi mažiausiai pralaimėjimų, galia galėtų reprodukuotis (nes visiškai suvaldyti nekontroliuojamų afektyviųjų kintamųjų paprasčiausiai neįmanoma). Reziumuojant, galia identifikuoja savo tikrąjį priešą, kuris visą laiką išlieka anapus skaičiavimų: daugį ir afektą. Skolinantis iš Thackerio epidemiologinę metaforą, „daugis yra kūno politikos liga“ (Thacker 2011: 154). Jos neįmanoma išvengti, nuo jos neįmanoma pagyti – taigi galiai lieka išmokti valdyti šią „ligą“ saugumo dispozityvo priemonėmis.

Populiacijos: apskaičiuoti neapskaičiuojama

Paskaitų cikle *Savęs ir kitų valdymas* Foucault tvirtina, kad, prisitaikydama prie naujų istorinių aplinkybių, galia evoliucionuoja, atranda vis naujų būdų įsibrauti į visuomenės kūną (Foucault 2008: 4–5). Tačiau tai vyksta ne dominavimo ar individų pajungimo centralizuotam galios modeliui būdu: dispersinė, išsisklaidžiusi, funkcionuojanti tiek materialiai, tiek diskursyviai galia susiformuoja kaip tai, ką mąstytojas vadina „valdymo menu“ (pranc. *gouvernementalité*). Šis įdomus Foucault naujadaras yra sudarytas iš dviejų žodžių: „valdymas“ (*gouvernement*) ir „mentalitetas, mąstymas“ (*mentalité*) – kitaip tariant, tai tam tikra galvosena apie valdymą konkrečiomis aplinkybėmis. Kaip minėta anksčiau, biopolitikos atsiradimą Foucault sieja su populiacijos figūros atsiradimu socialiniame, politiniame, ekonominiame ir filosofiniame diskursuose. Tačiau įdomu, kad, žvelgiant iš valdymo meno perspektyvos, Foucault teigimu, biopolitiką kaip populiacijų valdymą įgalina liberalios santvarkos formavimasis. Priežastis ta, kad šioje santvarkoje nediferencijuojama gyvybė (populiacijų afektyvumas) tampa galios objektu, kurį mėginama pajungti biurokratinėms procedūroms jį kodifikuojant, kvantifikuojant ir operacionalizuojant. Kalbėdamas apie liberaliojo valdymo meną paskaitų cikle *Biopoli-*

tikos gimimas, Foucault nurodo, kad „gamta yra tai, ką pajungia valdymo menas, kas persmelkia valdymo meną ir kas atsiranda pačiame valdymo mene“ (Foucault 2004: 16). Todėl liberalusis valdymo menas yra sinonimiškas biopolitiniam valdymo menui⁴.

Tai dera su populiacijos apibrėžimu, kurį Foucault pateikia paskaitų cikle *Saugumas, teritorija, populiacija*: „sakydamas „populiacija“, turiu omenyje individų daugį, kurie iš esmės egzistuoja tik biologiškai, priklausomi nuo materialių sąlygų, kuriomis jie gyvena“ (Foucault 2009: 37). Visų gyvenančių vienoje teritorijoje individų generalizavimas kaip daugio žymi trūkį tarp *ancien régime* ir naujojo liberalaus valdymo meno – biopolitikos. Naujasis valdymo menas taiko nebe disciplinavimo ar eliminavimo, bet, kaip aiškina Foucault *Biopolitikos gimime, laissez faire* (leisti daryti), t. y. nevaldyti per daug, strategiją (Foucault 2004: 130–131). Vėlgi, gali pasirodyti, kad galia iš dalies pasišalina, suteikdama individams daugiau laisvės, nors iš tiesų *laissez faire* principo taikymas nurodo tik į tai, kad paties valdymo objektas pasikeičia (nebe individas, bet ištisa populiacija), o galios technologijos ir tikslai taip pat transformuojasi, kad atitiktų naują valdymo objektą. Performuluojant, biopolitinis valdymo menas yra ne tiek lokalus, kiek globalus.

Grijtant prie raupų atvejo, Foucault pateikia XVIII a. mirštamumo nuo šios ligos statistiką: tuo metu nuo raupų mirdavo 1 iš 7.782 žmonių (Foucault 2009: 86). Net paskutinis skaičius, 7.782, įrodo, kad galia pradeda veikti depersonalizuotai: jai rūpi nebe kiekvieno individo gyvybė ar gerovė, bet populiacijos kaip individų daugio rodiklių koreliacija su statistiškai nustatyta norma. Iliustruoti biogalios žiaurumą gali padėti tokia šio statistinio fakto formuluotė: jei vieną mėnesį nuo raupų mirtų kas aštuntas populiacijos narys, būtų norma, tačiau jei šis skaičius šokteltų iki kas septinto, tokiu atveju jau derėtų imtis priemonių. Todėl, reziumuojant paties Foucault žodžiais, „tinkamas valdymo lygis nėra subjektų totalumas bei paskiros detalės, bet populiacija bei jai būdingi fenomenai ir procesai“ (Foucault 2009: 93). Vienas iš tokių fenomenų yra mirštamumas ir, kaip buvo pademonstruota, naujo galios kurso tikslas nėra mažinti mirštamumą, bet veikiau išlaikyti optimalų (nedarantį neigiamos įtakos reprodukcijai) mirštamumo lygį. Šalia biopolitikos atsiranda jos „tamsusis dvynys“ – tai, ką Achille’as Mbembe pavadino tanatopolitika, arba mirties politika: „žmogaus egzistencijos instrumentalizavimas ir materialus žmonių kūnų ir populiacijų naikinimas“ (Mbembe 2013: 163).

⁴ Čia svarbu turėti omenyje skirtį, kurią Foucault įveda veikale *Seksualumo istorija*: anatomopolitika veikia individualaus kūno mastu, tuo tarpu biopolitika veikia ištisos populiacijos mastu. Nors biopolitikos suvokimas gali būti platesnis už šį apibrėžimą, o anatomopolitika platesniame biopolitikos teorijos kontekste gali būti suvokiama kaip biopolitikos dalis, šiame straipsnyje remiuosi šiuo konkrečiu Foucault biopolitikos apibrėžimu. Plačiau žr. Foucault 1999: 106–107.

Nors liberalioje santvarkoje šis naikinimas nesireiškia eksplicitiškai, kaip Mbembe aprašytose kolonialistinėse sistemose, jis reiškiasi latentškai: mirtis ne tik tampa imanentiška politiniam režimui, bet taip pat yra normalizuojama.

Šiuo požiūriu biogalia išranda populiacijas ne kaip hipostazuotą figūrą, bet kaip afektyvias tėkmes, kaip jas apibūdina Foucault, kaip „procesus, kuriuos reikia valdyti to, kas yra natūralu šiuose procesuose, lygmeniu ir tuo pačiu pagrindu“ (Foucault 2009: 98). Bet kas yra tas natūralus komponentas? Populiacijos afektyvumas, jos pajėgumai, jos nauda konkrečiai šaliai nėra statiški rodikliai – priešingai, juos derėtų suvokti kaip kintamuosius. Populiacijos afektyvumo kintamieji priklauso nuo kitų kintamųjų: klimato, materialinės aplinkos, turtų cirkuliacijos, įstatymų, papročių, moralinių vertybių, religijos. Kai kurie šių kintamųjų yra lengviau kontroliuojami, kai kurie – sudėtingiau, tačiau, žvelgiant globaliai, visos populiacijos mastu, šių kintamųjų dinamika bei jų poveikis populiacijos afektyvumui yra pernelyg neprognozuojami. Todėl Foucault reziuumuoja, kad „populiacija yra faktorius, priklausantis nuo kintamųjų serijos, o tai reiškia, kad ji nėra transparentiška suvereno veiksmų atžvilgiu bei kad santykis tarp populiacijos ir suvereno negali būti vien paklusimo ar atsisakymo paklusti, paklusimo ar maišto santykis“ (Foucault 2009: 99). Negana to, populiacijos yra heterogeniškas darinys, taigi afektyvumų intensyvumas jos skirtinguose lygmenyse taip pat yra skirtingas, todėl sudarančių populiaciją individų elgesys „bent jau iki tam tikros ribos negali būti tiksliai nuspėtas“ (Foucault 2009: 101). Žiūrint iš šio požiūrio taško, biogalia tarsi atsiduria aklovietėje: tiek išorinis, aplinkos afektyvumas, tiek pačiai populiacijai imanentiškas afektyvumas nuolatos išsprūsta iš jos kontrolės. Tačiau galia, neatsiejama nuo socialinių santykių ir evoliucionuojanti kartu su jais, išranda dvi naujas jei ne totalios, tai bent jau minimizuojančios neprognozuojamumą kontrolės technologijas: statistinę analizę ir kolektyvinį interesą.

Statistinė analizė buvo probėgšmais paminėta aptariant mirštamumo nuo raupų atvejį. Šis atvejis yra įdomus ne tik tuo, kad mirtis tampa vienu politinės ekonomijos kintamuoju, bet taip pat ir tuo, kad tiek gyvybė, tiek mirtis tampa apskaičiuojamos. Kitaip tariant, statistika įgalina suobjektinti pačią gyvybę – ir šiuo požiūriu statistika tampa galios instrumentu, padedančiu reaguoti į aplinkos pokyčius ir poveikius populiacijai. Tokią vulgarią natūralistinę prieigą Foucault kildina iš Charles'o Darwino ir Jeano-Baptiste'o Lamarcko biologinio determinizmo: tad nekeista, kad terminas populiacija, kuris iš esmės yra biologijos mokslo terminas, reiškiantis individų rūšį tam tikroje aplinkoje, atsiranda ir bio/politikos diskurse. Pasak Foucault, „Darwinui pavyko įrodyti, kad iš esmės populiacija yra elementas, per kurį aplinka veikia organizmą“ (Foucault 2009: 108). Ekstrapolavus šią biologinę maksimą į politinį gyvenimą, aplinkos reguliavimas daro poveikį tiek popu-

liacijai, tiek jau vėliau paskiriems individams. Todėl naujas galios aparatas taiko gamtos mokslų metodologiją gyvybės reguliavimo srityje: „kontroliuoti dalykus, kurie yra nuotoliai, susiję su populiacija, bet kurie, apskaičiuojami, analizuojami ir reflektuojami, gali daryti jai poveikį“ (Foucault 2009: 100). Todėl „žmonės jau nebevadunami žmonija (*le genre humaine*), bet praddami būti vadinami žmonių rūšimi (*l'espèce humaine*)“ (Foucault 2009: 105).

Tokiu būdu aplinkos bei „žmonių rūšies“ nepageidaujami afektai yra padaromi nekenksmingi, o tie, kurių nepavyko numatyti ar sureguliuoti remiantis statistiniais duomenimis, arba ignoruojami (tuo atveju, jei nekelia ypatingo pavojaus populiacijai, taigi – suverenumui), arba klasifikuojami kaip rizikos faktoriai ir egzaminuojami bei koreguojami. Dėl šios priežasties paskaitų cikle *Reikia ginti visuomenę* Foucault apibrėžia populiacijų problemą ne tik kaip politinę (nes įstatymo ir disciplinavimo valdymo menai nebuvo pajėgūs suvaldyti daugių), bet taip pat kaip mokslinę ir biologinę (Foucault 2003: 245). Teoriškai, statistinės analizės būdu, bei praktiškai, pasitelkus mokslinių žinių korpusą, biogalia suformuoja tokias sąlygas, kuriomis tarsi veidrodyje gali stebėti save pačią, savo kuriamą tikrovę bei įvertinti taikomų priemonių veiksmingumą.

Populiacijos afektyvumas pasirodo ir iš kitos pusės: kaip kiekvieno paskiro individo geismas. Jau Spinoza suteikė geismui ontologinį statusą. Jo pastebėjimu, būtent geismas yra žmogaus esmė, nes tik per geismą žmogus išlieka (Spinoza 2004: 55–56). Tačiau pats geismas *kaip afektas* yra neutralus ir nuolatos rutuliojasi aplink du kitus afektus: teigiamą, malonumą arba džiaugsmą, bei neigiamą, liūdesį arba skausmą. Šie ontologiniai modusai, pasak Gilles'io Deleuze'o, nėra transcendentiniai, bet imanentiški, susiję su kūno galiomis veikti: „kai mes susiduriame su išoriniu kūnu, kuris neatitinka mūsų kūno [...], šio kūno galia tarsi priešinasi mūsų galiai [...], kai tai įvyksta, galima teigti, kad mūsų galia veikti mažėja arba užblokuojama, ir atitinkamos pasijos yra liūdnoš“, bei, priešingai, „kai mes susiduriame su kūnu, kuris atitinka mūsų prigimtį, kūnu, kurio santykiai harmoningai susijungia (*compounds*) su mūsų, mes galime teigti, kad jo galia sustiprina mūsų galią; pasijos, kurios veikia mus, yra malonios, ir mūsų galia veikti didėja arba gerėja“ (Deleuze 1988: 27–28). Naujoji galia taip pat suvokia, kad geismas yra tai, kas iš esmės palaiko pačių populiacijų gyvybingumą. Supriešindamas naująją ir senąją galias, Foucault pastebi, kad pastorosios užduotis (ir tai įrodo chrestomatiniai klasikinės politinės filosofijos tekstai, pavyzdžiui, jau minėto Rousseau ar Thomas'o Hobbes'o) buvo „legitimuoti „ne“ kaip individų geismo priešpriešą ir pagrįsti jį pačių individų valia“ (Foucault 2009: 102). Žinoma, čia kalbama apie visuomeninės sutarties teoriją, kai, norėdami išlaikyti socialinę harmoniją ir kiekvieno teisę į gyvybę, individai atsisako chaotiškos prigimtinės būklės vardan juos ribojančios,

bet sykiu ir išsaugančios jų pamatinės laisvės visuomeninės sutarties. Vis dėlto ilgainiui ši politinė laikysena kinta, ir iškyla naujas klausimas: „kaip pasakyti geismui taip“ (Foucault 2009: 102). Foucault šį klausimą performuluoja: kaip pajungti patį geismą politinės ekonomijos reikmėms ir padaryti geismą produktyvų – beigi didinti pačių individų afektyvumą? Genealogiškai šis klausimas yra labai artimas utilitarizmo filosofijai, kurią mąstytojas apibūdina kaip naujo galios kurso matricą bei instrumentą, įgalinantį populiacijų valdymą.

Labai supaprastinant, bet ne vulgarizuojant, esminis utilitarizmo filosofijos principas yra kuo didesnis gėris kuo didesniai skaičiui žmonių. Jau čia iškyla problema, kaip pamatuoti šį gėrį ir įsitikinti, kad gėris yra tinkamai skirstomas. Negana to, kiekvienas individas geidžia skirtingo gėrio. Šiuo požiūriu geismas pasirodo kaip neparanki galiai kategorija ta prasme, kad ji žymiai apsunkina jos kalkuliacijos ir optimizacijos užduotį. Kad individų bei populiacijos afektyvumą būtų galima kodifikuoti kaip statistinius duomenis, kuriuos būtų galima apskaičiuoti ir optimizuoti ir, jau padarius tai, vykdyti intervenciją bei prevenciją, reikėjo homogenizuoti afektą. Taigi prieš statistinį suobjektinimą atsiranda homogenizacija, arba, kaip tai aiškina Foucault, atsiranda „idėja valdyti populiacijas jų geismo natūralumo bei lygiagrečiai vykstančio kolektyvinio intereso formavimo pagrindu“ (Foucault 2009: 101). Heterogeniškas paskirų individų geismas virsta pragmatiniu homogenizuotu kolektyviniu interesu: tuo, ko galėtų geisti visi individai, visa populiacija. Čia galima vėl taikosi į patį pažeidžiamiausią egzistencijos lygmenį, į pačią gyvybę: vėlgi, įvedant biologinį argumentą, kiekvienas individas ir kiekviena populiacija siekia išlikti, todėl galia paverčia patį šį siekį individų geismo objektu.

Paskaitų cikle *Biopolitikos gimimas* Foucault aptaria įdomią vokiečių sociologo Alexanderio Rustowo *Vitalpolitik*, arba gyvybės politikos, koncepciją. Komentuodamas ją, mąstytojas sako: „[J]os užduotis nėra kūrimas tokio socialinio audinio, kuriame individas steigėtų tiesioginį santykį su gamta, bet tokio, kuriame būtent esminiai vienetai turėtų verslo formą“ (Foucault 2004: 148). Kyla pagrįstas klausimas: kodėl tokia koncepcija yra pavadinama gyvybės politika? Atsakymas į jį yra tai, kaip ši gyvybė suvokiama: gyvybė nebėra tai, kas yra natūralu, gamtiška; veikiau (ir būtent šia prasme geismo pajungimas politinėms reikmėms žymi perėjimą biopolitikos link) pati gyvybė perkodifikuojama pagal neoliberalizmo politikos reikalavimus, ji yra subordinuojama politiniam kursui: kiekvienas individas turi siekti užtikrinti sau tinkamas gyvenimo sąlygas, modifikuodamas savo gyvenimą pagal biogalios reikalavimus (nes tik taip jis gali išsaugoti savo gyvybę). Tokioje biopolitinėje konfigūracijoje, pasak Foucault, „vienintelė problema yra absoliutus skurdas, kitaip tariant, slenkstis, žemiau kurio esantys žmonės gaus tiek pajamų, kiek jiems reikėtų pakankamam vartojimui užtikrinti“ (Foucault 2004:

205): išlaikant šią ribą fiksuotą, galia išlaiko savo *status quo*, nes produktyvi populiacijos dalis sieks didinti savo pajėgumus egzistuojančioje sistemoje, o neproduktyvi bus išlaikoma tarpinės – tarp gyvybės ir mirties – būsenos. Dėl šios priežasties tiek vienos, tiek kitos populiacijos dalies geismai bus daugmaž prognozuojami: pirmoji reprodukuos sistemą, nes tai turės teigiamos įtakos jos pačios gyvenimui, o antroji mėgins žūtibūt išgyventi. Paradoksaliai paversdama gyvybę kova dėl būvio, dėl pačios gyvybės, biogalia išmoksta naujo valdymo meno, kurį būtų galima pavadinti afektyviąja ortopedija: afektyvumas darosi labiau prognozuojamas ir kontroliuojamas, nes jis yra subordinuojamas natūraliam individo norui išlikti.

Matome, kad pačios gyvybės statusas biopolitikos santvarkoje kinta: iki globalaus valdymo visos populiacijos mastu gyvybė buvo valdoma lokaliai, gyvybės matmuo buvo seksualumas, o pamatinis „gyvybės vienetas“ – šeima. *Seksualumo istorijoje* Foucault aiškina, kad seksualumo dispozityvas genealogiškai išsivysto iš santuokinių ryšių dispozityvo, kuris tarnavo įsitvirtinusių socialinių santykių reprodukcijai. Savo ruožtu seksualumo dispozityvas „skatina nuolat plėsti kontrolės formas ir sritis“, ir jam darosi svarbūs „kūno pojūčiai, malonumų kokybė, išpūdžių [...] prigimtis“ (Foucault 1999: 83). Taigi seksualumo dispozityvo objektas tampa pats kūnas, jo gyvybingumas, patiriami malonumai, afektyvumas. Ši lokali galios veikimo trajektorija niekur nedingsta, ji lieka kaip instrumentas, besiskverbiantis į pavienius afektus, konkrečias gyvybingo afektyvumo apraiškas. Tačiau XVIII amžiuje, kaip buvo pademonstruota, galios ambicija yra valdyti *gyvybę apskritai*. Todėl šeima (kaip akivaizdžiai per mažas darinys šiam ambicingam užmoji) eliminuojamas kaip pažinimo modelis, jo vietoje atsiranda populiacijos, o tai žymi naujo, saugumo dispozityvo, atsiradimą bei leidžia galiai „ekonomiškai susifokusuoti ties kitu dalyku“ (Foucault 2009: 140) – nebe žinojimu apie seksualines praktikas, bet apie pačios gyvybės afektyvią dinamiką. Šioje naujoje konfigūracijoje seksualumas yra subordinuojamas gyvybei, taigi šeima virsta „privilegiuotu segmentu, reikalingu, kai norima gauti ko nors iš populiacijos, kas yra susiję su seksualiniu elgesiu, demografija, gimstamumu arba vartojimu“ (Foucault 2009: 141). Žinios, gautos taikant anatomopolitikos (kūnų valdymo) technologijas, įgalino perėjimą nuo lokaliaios afekto politikos pačios gyvybės valdymo – biopolitikos – link.

Veikiausiai todėl jau paskaitų ciklo pabaigoje Foucault palygina šiuolaikinę valstybę su augančiu milžinišku monstru. Tai, kas maitina šį monstrą, yra gyvybė, užslėpta ir iš pirmo žvilgsnio nematoma sudėtingame socialinių ir politinių institucijų bei filosofinių kategorijų asambliaže. „Visuomenė, ekonomika, populiacijos, saugumas ir laisvė yra naujojo valdymo meno elementai, kurių apraiškas mes ligi šiol galime atpažinti jų šiuolaikinėse modifikacijose“ (Foucault 2009: 452), teigia Foucault. Kaip buvo parodyta, valstybės aparatas semiasi galios iš populiaci-

jos afektyvumo, jos natūralių pajėgumų. Tačiau, reaguodamas į Foucault politinę mintį, Deleuze'as teigia: „[K]ai galia tampa biogalia, jai pasipriešina [pačios] gyvybės galia, vitališka jėga, kuri negali būti įkalinta [žmogiškoje] rūšyje, aplinkoje ar tam tikros diagramos keliuose“ (Deleuze 2006: 76–77; cituojama iš Žukauskaitė 2016: 59). Todėl gyvybė, populiacijos afektai, nuolatos išsprūsta iš galios kontrolės ir tarsi žada kitą – imanentiško pasipriešinimo – politinį scenarijų.

Afektas: mažų pasipriešinimų taktikos

Komentuodamas naują galios režimą, paskaitų cikle *Reikia ginti visuomenę* Foucault priešpriešina senąjį, slopinančios galios suvokimą naujamam – galiai kaip karui. Kas yra karas? Pasak Foucault, karas yra neišvengiama politikos sąlyga: jei liautųsi karas, ateitų ir pačios politikos pabaiga. Sykiu karo metafora leidžia mąstyti apie galią (kaip tam tikrą politikos substanciją) kaip apie abipusį fenomeną: be abejo, Foucault turi omenyje, kad kare visada dalyvauja dvi pusės bei, jei karas vyksta, nė viena pusė nėra galutinai nugalėjusi ir negali džiaugtis savo amžina pergale. Tai reiškia, kad, kalbant apie galią, tokios sąvokos, kaip „taktikos, strategijos, galios santykiai“ (Foucault 2003: 18), yra žymiai reprezentatyvesnės nei, pavyzdžiui, slopinimas, pavergimas ar bejėgiškumas. Nagrinėdamas biopolitiką – populiacijų valdymą – pastebėjau, kad biogalios *strategija* yra išversti *kokybinį individų afektyvumą* į *kiekybinę išraišką*. Taip pat aptariau kelias biogalios *taktikas*: disciplinos pakeitimą saugumu, nevaldymą „per daug“, mirties įrašymą į politikos režimą, aplinkos faktorių kontrolę, gamtos mokslų žinių panaudojimą, skirtingų socialinių sluoksnių homogenizaciją, afektyviąją ortopediją.

Iš šios perspektyvos, valdomos populiacijos yra, kaip jas apibrėžė Patricia Clough ir Craigas Willse, „ne šiaip žmonių grupės arba individualūs teisiniai subjektai, bet veikiau statistiškai organizuotos ir manipuliuojamos charakteristikų, savybių arba dalių grupės“ (Clough, Willse 2010: 51). Vis dėlto tokie *galios santykiai* nėra galutinai fiksuoti ar apibrėžti: veikiau juos derėtų suvokti kaip geidžiamą karo pabaigą, kaip biopolitikos, paneigusios pačią politiką, triumfą. Šis apibrėžimas pristato galios panoptinę – viską apimančią – perspektyvą. Tačiau net jeigu panoptizmas neprikaištingai veikia lokaliai, kai subjektus verčia paklusti galiai pati tvarka (kalėjimo, ligoninės arba mokyklos), globaliai veikiantis panoptizmas yra vargu ar įmanomas. Tai reiškia, kad pirmas žingsnis, kurį reikia žengti, norint nepasiduoti biogaliai ir tęsti karą, yra keisti panoptinę (makro-) galios perspektyvą į mikro – kitaip tariant, intensyviausi pasipriešinimo veiksmai turi vykti vietose, kurių neapbrėpia siekiantis viską kontroliuoti galios žvilgsnis.

Žinoma, geriausia karo strategija yra žinoti priešininko strategiją ir bandyti padaryti taip, kad ilgai šis strategija taptų neveiksminga. Biogalios strategija populiacijos mastu yra suobjektinti, apskaičiuoti, sukiekybinti. Todėl tokia strategijai turi būti priešpriešinama tai, kas nėra suobjektinama, apskaičiuojama, ko neįmanoma sukiekybinti – tai, kas yra pati kokybė savaime, turinys, kurio neįmanoma išprausti į gatavą formą. Viena vertus, tai galėtų būti paties Foucault siūloma „rūpestio savimi“ strategija, kurią jis išsamiai aptaria tiek veikale *Seksualumo istorija*, tiek interviu „Rūpestio savimi etika kaip laisvės praktika“. Pastarajame mąstytojas teigia, kad rūpestis savimi įgalina individą pačiam steigti savo subjektyvumą bei sykiu „dalyvauti tiesų žaidime“, kovoti už savo tiesą, pačiam tapti savo gyvenimo *logos* (Foucault 1997: 285). Vis dėlto prisiminus, kad biogalia veikia dviem frontais, – tiek globaliu, tiek lokaliu – pasirodo, kad pati subjekto kategorija yra pažeidžiama, nes subjektas yra tam tikrų aiškių ir apibrėžtų savybių rinkinys, kurias identifikavus, galia taip pat gali organizuoti, pradėti manipuliuoti jomis – žodžiu, sukiekybinti. Negana to, kai galia yra persmelkusi kiekvieną mažą socialinių santykių ląstelę, kaip subjektas gali būti tikras, kad jis skelbia savo tiesą, o ne atkartoja jam galios iškeltus reikalavimus?

Antra vertus, galbūt visi pasipriešinimui skirti ginklai jau yra paruošti – tereikia keisti taktikas? Galia gali sukiekybinti gyvybę tik su sąlyga, kad gyvybė yra išverčiama į tam tikrą formą, kurią vėliau galima kodifikuoti ir apibrėžti. Tai, kas neleidžia apibrėžti gyvybės, išprausti jos į griežtus rėmus, yra gyvybės afektyvumas: nesustabdoma dinamika, atvertis iškart kelioms galimybėms, nė viena iš kurių nėra apskaičiuojama ar prognozuojama. Afektas yra antikategorinis, Brianas Massumi sako: afektas „priešinasi įprastoms kategorijoms“ (Massumi 2015: x). Nors biogalia ir bando veikti visos populiacijos lygmeniu, pati populiacija yra sudaryta (kaip jau buvo minėta, kalbant apie ligas arba šeimą) iš keleto tapatybinių kategorijų: lyties, amžiaus, darbingumo bei begalės kitų demografinių rodiklių. Afekto pragmatika yra antitapatybinė, jis visada yra „mažiau nei vienas“ (ir sykiu žymiai daugiau): iš esmės afektas atsiranda tarp tapatybių, taip tarsi įrodydamas bet kurios tapatybės sąlygotumą, nes kiekviena tapatybė yra dinamiškos gyvybės hipostazuota forma, paneigianti šią dinamiką bei gyvybės procesualumą. Todėl prasmingiausia strategija būtų ne kultivuoti savo, kaip subjekto, autonomiją (nes subjekto kategorija yra paranki pačiai biogaliai), bet kovoti už savo teisę į afektyvumą, išrasti taktikas, kurios leistų, kad ir kaip tai paradoksaliai skambėtų, būti neapibrėžtam/ai.

Taip užvaldanti afektą *biopolitika* pavirstų *epidemiopolitika*: tūkstančiais mažų „ligos“ židinių – ligos, kuri pažeistų neva sveiką socialinį kūną, atimtų iš milžiniško monstro galimybę misti gyvybe bei tokiu būdu išjudintų galių disbalansą. Šiuo požiūriu epidemija jau nebėra pretekstas galiai giliau skverbtis į socialinius au-

dinius, priešingai, kai pati politika virsta epidemija, biogalia praranda savo privilegijas į saugios padėties steigimą. Kitaip tariant, galia susiduria su savo baisiausiu priešu – daugiū. Daugis kaip užkratas yra tai, kas neleidžia biogaliai laimėti karo. Turėdamas omenyje imanentišką daugiūi pasipriešinimą, Thackeris siūlo keisti panoptinę biopolitikos perspektyvą į nekropolitiką: „sveiko politinio kūno“ (biogalios formuojamo kūno) „ligų, puvimo ir irimo tyrimą“ (Thacker 2011: 154). Todėl geriausia taktika būtų pasikliauti afektu ir kartu su juo žengti anapus saugumo zonos – ten, kur yra biogalios nesaugumo zona.

Gauta 2017 09 05
Priimta 2017 09 19

Literatūra

- Clough, P. 2010. “The Affective Turn: Political Economy, Biomedica, and the Bodies”, in M. Gregg, G. Seigworth (eds.). *The Affect Theory Reader*, Durham and London: Duke University Press.
- Clough, P., Willse, G. 2010. “Gendered Security / National Security: Political Branding and Population Racism”, *Social Text*, 28 (4): 45–63.
- Curtis, B. 2002. “Foucault on Governmentality and Population: The Impossible Discovery”, *The Canadian Journal of Sociology*, 27 (4): 505–533.
- Deleuze, G. 1988. *Spinoza: Practical Philosophy*. Transl. R. Hurley. San Francisco: City Light Books.
- Deleuze, G., Parnet, C. 2006. *Dialogues II*. Transl. H. Tomlinson, B. Habberjam. New York, London: Continuum.
- Foucault, M. 1980. “The Confession of the Flesh, 1977”, in C. Gordon (ed.). *Power / Knowledge. Selected Interviews and Other Writings 1972–1977*, transl. C. Gordon, L. Marshall, J. Mepham, K. Soper. New York: Pantheon Books.
- Foucault, M. 1997. “The Ethics of the Concern for Self as a Practice of Freedom”, in P. Rabinow (ed.). *Ethics: Subjectivity and Truth*, transl. R. Hurley et al. New York: the New York Press.
- Foucault, M. 1998. *Disciplinuoti ir bausti: Kalėjimo gimimas*. Vertė M. Daškus. Vilnius: Baltos lankos.
- Foucault, M. 1999. *Seksualumo istorija*. Vertė N. Kašielionienė, R. Padalevičiūtė. Vilnius: Vaga.
- Foucault, M. 2003. *Society Must be Defended: Lectures at the College de France 1975–1976*, transl. D. Macey. New York: Picador.
- Foucault, M. 2004. *The Birth of Biopolitics, Lectures at the College de France 1978–1979*, transl. G. Burchell. New York: Palgrave Macmillan.
- Foucault, M. 2008. *The Government of Self and Others: Lectures at the College de France 1982–1983*, transl. G. Burchell. New York: Palgrave Macmillan.
- Foucault, M. 2009. *Security, Territory, Population: Lectures at the College de France 1977–1978*, transl. G. Burchell. New York: Palgrave Macmillan.
- Lemke, T. 2011. *Biopolitics: An Advanced Introduction*, transl. E. F. Trump. New York: New York University Press.
- Massumi, B. 2015. *Politics of Affect*. Cambridge: Polity Press.
- Mbembe, A. 2013. “Necropolitics”, in T. Campbell, A. Sitze (eds.). *Biopolitics: A Reader*. Durham and London: Duke University Press.
- Rousseau, J.-J. 2002. *The Social Contract and the First and Second Discourses*, ed. by S. Dunn. New Haven and London: Yale University Press.

- Spinoza, B. 2004. *Ethics Demonstrated in Geometrical Order*, ed. by J. Bennett. Prieiga per internetą: <http://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/spinoza1665.pdf> [žiūrėta 2017 08 27].
- Thacker, E. 2011. “Necrologies, or the Death of the Body Politics”, in P. Clough, G. Willse (eds.). *Beyond Biopolitics: Essays on the Governance of Life and Death*. Durham and London: Duke University Press.
- Žukauskaitė, A. 2016. *Nuo biopolitikos iki biofilosofijos*. Vilnius: Kitos knygos.

Denis Petrina

**MORE THAN CALCULABLE, LESS THAN ONE: THE RELATION
BETWEEN POPULATION AND AFFECT IN MICHEL FOUCAULT’S
THEORY OF BIOPOLITICS**

Summary

According to Michel Foucault, the concept of biopolitics is intrinsically linked with the emergence of the figure of population in a political discourse, which eventually has become an invariant of life in the political context. On the one hand, it signifies that politics is biologized, since the task of a new form of power, biopower, is to govern life through populations. On the other hand, the very attempt to make life “political” appears problematic, mostly due to the immanent resistance of life itself. In this article, populations are analyzed from the standpoint of the affect as vitality, power to affect or be affected. It is attempted to answer the question how biopower makes the affect, which is incalculable and opposed to any order, quantifiable. To answer this question, Foucault’s concept of *dispositif* as well as its relation to the population are investigated. Then, the genealogy of the concept of population is reconstructed. Ultimately, new quantifying power technologies are contrasted with a qualitative change brought by the affect.

KEYWORDS: population, biopolitics, life, affect, *dispositif*, Foucault.